

LUND UNIVERSITY

Energigemenskaper i Sverige

Palm, Jenny; Sandin, Jenny

2021

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Palm, J., & Sandin, J. (2021). *Energigemenskaper i Sverige*. Internationella Miljöinstitutet, Lunds universitet.

Total number of authors:

2

Creative Commons License:

CC BY

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Energigemenskaper i Sverige

JENNY PALM OCH JENNY SANDIN
LUNDS UNIVERSITET | INTERNATIONELLA MILJÖINSTITUTET

Förord

Gemensamt ägande av energi har funnits i Sverige i många år. Med Ren energi-paketet från EU etableras nu en lagstiftning som introducerar "energigemenskaper" som en ny organisationsform på energimarknaden. Målet med denna översikt är att introducera energigemenskap, hur det beskrivs i Ren energi-paketet och i Energimarknadsinspektionens förslag till ny lag för Energigemenskaper i Sverige. Översikten är resultaten av forskning inom flera projekt: CLUE, NEWCOMERS och SCA+.

Tack till finansiärerna som möjliggjort denna forskning:

EU Horizon 2020 för NEWCOMERS, grant number 837752.

CLUE. Energimyndigheten projektnr 47811-1 och the joint programming initiative ERA-Net Smart Energy Systems, som stöds av EU Horizon 2020 research and innovation programme, grant agreement No 775970.

SCA+, Europeiska Regionala Utvecklingsfonden för Interreg Öresund-Kattegat-Skagerrak.

Lund, 12 augusti 2021

Jenny Palm, projektledare

Layout: Media-Tryck

Bilder: Shutterstock

Print: Media-Tryck, 2021

Innehåll

1. Vad är en energigemenskap?.....	4
1.2 Olika typer av energigemenskaper	4
2. Vilka fördelar finns med energigemenskaper?.....	6
3. Förslag till lag om energigemenskaper i Sverige	7
3.1 Organisationsform ekonomisk förening.....	7
3.2 Remissinstansernas svar	8
Slutsatser	10
Källförteckning.....	11
Bilaga: Förslag till lag (2020:xxx) om energigemenskaper (från Energimarknadsinspektionens rapport R2020:02)	12

1. Vad är en energigemenskap?

Energigemenskap (energy community på engelska) innebär att privatpersoner, organisationer och företag bildar och blir medlemmar i ett kooperativ och tillsammans producerar energi eller andra energitjänster.

EU:s Clean Energy for all Europeans Package från 2019, på svenska kallat Ren energi-paketet, introducerar energigemenskaper. Energigemenskapers syfte enligt Ren energi-paketet är att generera miljömässiga, ekonomiska eller sociala samhällsfördelar för sina medlemmar.

EU:s Ren energi-paket består av åtta rättsakter, vissa nya och vissa reviderade, och beslutades 2019. De åtta rättsakterna är Elmarknadsdirektivet, Elmarknadsförordningen, Förordningen om riskberedskap, Byråförordningen, Energieffektiviseringsdirektivet, Förnybarhetsdirektivet, Byggnaders energiprestanda samt Styrning av EU:s energipolitik. Syftet med paketet är att uppdatera EU:s policyramverk på energiområdet för att underlätta omställningen till förnybar energi. Detta ska i sin tur leda till att EU:s klimatmål uppfylls och därmed EU:s åtaganden till Parisavtalet.

1.2 OLIKA TYPER AV ENERGIGEMENSKAPER

Både förnybarhetsdirektivet och elmarknadsdirektivet definierar varsin typ av energigemenskap. De två olika energigemenskaperna skiljer sig åt på några punkter, men de liknar också varandra till stor del.

Elmarknadsdirektivet¹ innehåller gemensamma regler för produktion, distribution, energilagring, överföring och leverans av el inom EU. Förnybarhetsdirektivet²

utgör en gemensam ram för att främja förnybar energi inom EU. Det anger ett bindande mål om att 32 % av EU:s energianvändning ska komma från förnybara energikällor senast 2030.

I förnybarhetsdirektivet kallas energigemenskapen Gemenskap för förnybar energi (GFE)³. I elmarknadsdirektivet kallas energigemenskaper i stället Medborgarenergigemenskap (MEG)⁴. De delar många likheter, men är inte identiska. En gemenskap för förnybar energi fokuserar på förnybar energi, verkar inom hela energisektorn och ska vara förankrad i det lokala samhället. En medborgarenergigemenskap är i stället teknikneutral (kan alltså inkludera förnybar och fossil energi), verkar bara på elmarknaden och är inte geografiskt begränsad. En annan viktig skillnad är att medborgarenergigemenskap tillåter både stora och små företag att vara medlemmar så länge de inte sitter på beslutandemakt. I en gemenskap för förnybar energi får inte stora företag ingå, bara små- och medelstora.

Värt att notera är också att energigemenskaper kan komma att skilja sig åt inom EU, eftersom varje land kommer att utforma sin egen lagstiftning för gemenskaperna.

1. Europaparlamentets och Rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU

2. Europaparlamentets och Rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor

3. På engelska kallad Renewable Energy Community (REC).

4. På engelska kallad Citizens Energy Community (CEC).

Tabell 1. Likheter och skillnader mellan Gemenskap för förnybar energi och Medborgarenergigemenskap

Namn	Gemenskap för förnybar energi (GFE)	Medborgarenergigemenskap (MEG)
Geografisk begränsning	Medlemsstater har möjlighet att föreskriva om gränsöverskridande deltagande Medlemmar ska finnas i närheten av gemenskapens verksamhet	Inga geografiska begränsningar
Medlemskap	Deltagande är öppet och frivilligt	
	Medlemmar kan vara fysiska personer, små och medelstora företag eller lokala myndigheter, inklusive kommuner. Stora företag får inte vara medlemmar Näringsidkare får endast beviljas medlemskap om medlemskapet inte är deras primära kommersiella verksamhet eller yrkesverksamhet	Finns inga restriktioner, kan vara fysiska personer, lokala myndigheter, däribland kommuner, eller små, medelstora och stora företag Medelstora och stora företag får inte utöva kontroll över gemenskapen, dvs de får inte inneha makt över beslut
Organisation	Medlemsländerna får välja vilken organisationsform en energigemenskap ska ha	
Energikällor	Alla former av förnybar energi (el och värme)	Får bara verka på elområdet. Inga begränsningar i energikällor, kan vara förnybart eller fossilt
Huvudsakligt syfte	Ge medlemmar eller de lokala områden där gemenskapen är verksam miljömässiga, ekonomiska eller sociala samhällsfördelar	
	Stimulera lokalt ägande och öka andelen förnybar energi	Stimulera icke-kommersiellt ägande som kan verka på hela elmarknaden

Foto: Shutterstock

2. Vilka fördelar finns med energigemenskaper?

Ur ett samhällsperspektiv förespråkas energigemenskaper av en rad anledningar. Gemenskaperna ses ofta som en del av ett decentraliserat energisystem som kan öka kapaciteten lokalt och samtidigt öka försörjningstryggheten. En gemenskap kan även hjälpa till att reducera effekttoppar *på elnätet*. Genom att kunder sluter sig till en energigemenskap så stärks också deras ställning på elmarknaden. Utöver det förväntas de bidra till att öka andelen *förnybar energi i samhället*.

För medlemmarna i en energigemenskap visar forskningen att det finns många olika drivkrafter. Drivkrafterna kan grupperas i flera olika områden så som politiska, ekonomiska, miljömässiga, tekniska och sociala samhällsfördelar. Exempel på drivkrafter är:

- Minskade utsläpp av växthusgaser
- Lokalt ägande och beslutsmakt över energi
- Oberoende av energibolag
- Vinsten behålls i lokalsamhället
- Lokal och förnybar eltillförsel
- Medlemmarna i mikronätet delar på lokala elproduktion
- Självförsörjande
- Egenproduktion till lägre kostnader
- Ökad energieffektivitet
- Ger medlemmarna kunskap om energiproduktion och distribution
- Bidrar till att utveckla lokalsamhällen⁵

Vilka fördelar som kan fås av en energigemenskap beror dock av hur EU:s förslag implementeras i en medlemsstat.

I nästa kapitel ska vi se på hur det svenska förslaget ser ut om hur energigemenskaper ska införlivas i svensk lag.

5. Hicks, J., Ison, N. (2018) An exploration of the boundaries of 'community' in community renewable energy projects: Navigating between motivations and context. *Energy Policy*, 113, pp. 523-534. doi: 10.1016/j.enpol.2017.10.031; van der Grijp, N et al (2019). Theoretical framework focusing on learning in polycentric settings. Deliverable D2.1 developed as part of the NEWCOMERS project, funded under EU H2020 grant agreement 837752, December 2019. https://www.newcomersh2020.eu/upload/files/D2_1_newcomers_theoretical_framework_DEF.pdf

3. Förslag till lag om energigemenskaper i Sverige⁶

I Sverige finns det flera olika typer av kollektivt ägande av energi exempelvis vindkraftföreningar eller gemensamt ägande av en solcellsanläggning. En vindkraftförening kan fungera genom andelsägande av en lokal vindkraftpark, dessa var vanliga i början på 2000-talet. Idag finns även andelsägda solcellsparkar på flera håll i Sverige. Det finns även bostadsrättsföreningar med gemensamt ägande av solceller som används till gemensam förbrukning men även försörjning av enskilda lägenheter.⁷ Dessa skulle alla kunna bilda en energigemenskap i framtiden om de så önskar. De kan också fortsätta att bedriva sin verksamhet precis på samma sätt som de gör idag.

Regeringen gav 2019 Energimarknadsinspektionen (Ei) i uppdrag att utreda hur Ren energi-paketet ska införlivas i svensk lagstiftning. I sin rapport *Ren energi inom EU - Ett genomförande av fem rättsakter* presenteras de åtgärder och nya författningsförslag som krävs för införlivandet. I många delar konstaterar Ei att energigemenskaper och dess medlemmar kommer att ha samma rättigheter och skyldigheter som andra aktörer och kunder, så det behövs inga särskilda åtgärder för just energigemenskaper. Men i vissa fall behövs en reglering och Ei presenterar ett förslag till en ny lag om energigemenskaper (finns också som bilaga sist i denna rapport). I förslaget definieras energigemenskaperna, medlemmarnas rättigheter, regler för medlemskap, stadgar och registrering med mera.⁸

Eis förslag till lag består av 5 kapitel, där kapitel 1,4 och 5 omfattar båda typer av energigemenskaper medan kapitel 2 handlar MEG och kapitel 3 om GFE. Nedan presenteras huvudpunkterna i Energimarknadsinspektionens förslag

3.1 ORGANISATIONSFORM EKONOMISK FÖRENING

Energigemenskaperna föreslås få organisationsformen ekonomisk förening. Ekonomisk förening föreslås av Ei då det är en enkel organisationsform som inte medför en massa administration. En energigemenskap ska vara registrerad. Vid registreringen ska en Medbor-

garenergigemenskaps företagsnamn innehålla ordet medborgarenergigemenskap och en Gemenskap för förnybar energi innehålla begreppet gemenskap för förnybar energi.

Lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar tillämpas på energigemenskaper i den utsträckning som anges i lagen om energigemenskaper, vilket bland annat innebär att kap 6-19 och 21-23 i lagen om ekonomisk förening är tillämplig.

3.1.1 Ändamål

En medborgarenergigemenskap (MEG) har till ändamål att ge sina medlemmar miljömässiga, ekonomiska eller sociala samhällsfördelar genom produktion, leverans eller förbrukning av el, aggregering, energilagring, tillhandahålla laddningspunkter för elfordon, energieffektivitetstjänster eller andra energitjänster.

En gemenskap för förnybar energi (GFE) har till ändamål att driva verksamhet inom förnybar energi för att ge sina medlemmar miljömässiga, ekonomiska eller sociala samhällsfördelar

3.1.2 Medlemskap

Lagen skiljer på medlemmar som deltar i verksamheten och så kallade investerande medlemmar som endast ska bidra till verksamheten med en medlemsinsats.

Stadgarna ska även innehålla en bestämmelse som innebär att näringsidkare endast får beviljas medlemskap om medlemskapet inte är deras primära kommersiella verksamhet eller yrkesverksamhet.

I de delar som rör styrning eller ledning och medlemsinsatser så hänvisas till reglerna för ekonomiska föreningar.

I lagen specificerar inte aktörerna men i rapporten diskuterar Ei att medlemmar i GFE är fysiska personer, lokala myndigheter, däribland kommuner, eller små företag. Ei nämner i det sammanhanget inte medelstora företag och det är oklart om det är medvetet eller ett misstag av Ei att utesluta medelstora företag.

Ei säger i sin rapport att gränsöverskridande medlemskap inte ska vara möjligt i ett GFE men för ett MEG.

6. Se även Palm, Jenny. 2021. "The Transposition of Energy Communities into Swedish Regulations: Overview and Critique of Emerging Regulations" *Energies* 14, no. 16: 4982. <https://doi.org/10.3390/en14164982>

7. Magnusson, D. & Palm, J. (2019). Come Together—The Development of Swedish Energy Communities. *Sustainability*, 11(4), 1056, <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/4/1056>

8. Energimarknadsinspektionen. (2020) *Ren energi inom EU - Ett genomförande av fem rättsakter*. Energimarknadsinspektionen R2020:02

3.1.3 Närhetsprincipen för GFE

Ei skrivet att en GFE ska bedriva verksamhet inom riket och inom ett väl avgränsat område med begränsad geografisk utbredning. Endast den som är bosatt eller verksam inom eller på annat sätt har varaktig anknytning till området får antas som medlem.

3.1.4 Ägande av elnät tillåts inte

Förslaget innebär att energigemenskaperna inte tillåts äga nät. Att ge energigemenskaper rätt till att äga och driva elnät rymms inte inom gällande lagstiftning. Viss möjlighet ges enligt Ei om nätet utgörs av ett icke koncessionspliktigt nät (IKN). Om det lokala energisamhället består av flera separata bostadshus, t.ex. ett villaområde så är reglerna för IKN inte tillämpliga.

Ei menar också att IKN saknar det konsumentskydd som föreskrivs i elmarknadsdirektivet, det vill säga att anslutningen till energigemenskaper ska vara frivillig och att kunderna har möjlighet till utträde.

Ei tar också upp att ett alternativ skulle kunna vara att skapa regler för separata nätkoncessioner för ett område eller en förenklad koncessionsform. Men det alternativet skulle kräva en professionell organisation som klarar av att hantera de krav som ställs på en områdeskoncession. Gemenskapen skulle som nätagare också behöva upprätta nätutvecklingsplaner. Det här tycker Ei strider mot idén att det ska vara enkelt att upprätta och driva en energigemenskap. Ytterligare ett problem som Ei lyfter upp är att om en energigemenskap får äga och driva nät så får de samtidigt inte ägna sig åt produktion enligt reglerna om åtskillnad i ellagen, vilket utesluter ägande av egen sol- och vindkraftsproduktion.

Myndigheten menar att energigemenskapens syfte främst är att dela el mellan medlemmarna vilket inte kräver att de äger elnät. Sådan delning kan ske utan faktisk tillgång till eget nät. Det finns enligt Ei:s bedömning inget behov av att tillåta energigemenskaper att beviljas nätkoncession enligt ellagen. Delning av el kan ske genom t.ex. blockkedjetekniken eller virtual power plants.

3.2 REMISSINSTANSENAS SVAR

Eis rapport skickades på remiss och 76 svar inkom. Av dessa avstod 23 från att yttra sig och 53 gav kommentarer. Av dessa 53 svarande så lämnade 26 kommentarer som rörde energigemenskaper. Nedan ger vi en sammanställning av de huvudsakliga kommentarerna som inkom.

3.2.1 Många positiva till Eis förslag om lag om energigemenskap

Många av remissinstanserna var positiva till att energigemenskaper introduceras på den svenska marknaden.

3.2.2 Förvirrande med MEG och GFE

Energikontoren, SVEBIO och SERO lyfte fram att medborgarenergigemenskap och gemenskap för förnybar energi är krångliga begrepp. Det är onödigt att ha två olika former och det borde räcka med att bara använda energigemenskap och att energigemenskaper behöver åtföljas av en tydlig informationsinsats.

Det här ligger också i linje med PROSEU m.fl. rekommendation till medlemsstaterna om hur de bör implementera direktiven. Även de menar att det är onödigt och förvirrande att ha två varianter av energigemenskap.⁹

3.2.3 Energigemenskapens framtida betydelse

Ei menar i sitt förslag att energigemenskaper förmodligen kommer spela en mindre roll på den svenska marknaden. Oberoende elhandlare håller med Ei i detta. Andra menar dock att energigemenskaper skulle kunna komma att få en viktig roll (bl.a. Power Circle, Solelskommissionen, Svenskt Näringsliv).

3.2.4 Lagen och Eis förslag är vagt utformade

Flera menar att lagen är för vagt utformad. Det är oklart vem som är ansvarig, vad som händer om reglerna i följs och vem som kommer att ha straffansvar (Skattemyndigheten, Förvaltningsrätten i Linköping, Göteborgs universitet).

Skatteverket menar också att en energigemenskap måste ta ut marknadspris för elen av sina medlemmar men att detta inte tydligt framgår i Eis förslag.

Advokatsamfundet tycker att ekonomisk förening som organisationsform behöver utredas vidare.

Energimyndigheten anser att syftet med energigemenskaper behöver utredas ytterligare då det framstår som ett otydligt begrepp med olika tolkningar.

Energimyndigheten bedömer att Ei tolkat direktivets syfte med energigemenskaper restriktivt och att det inte är tydligt i vilken mån gemenskaperna ska kunna få göra avsteg från delar av gällande eller föreslagna lagstiftningen.

Även Östersunds kommun tycker det är oklart vilka skyldigheter och rättigheter en energigemenskap har

9. PROSEU mfl (2020), Transposition Guidance for citizen energy policy: https://proseu.eu/sites/default/files/Resources/PROSEU_Transposition%20Guidance%20for%20REDII%20and%20EMD.pdf

och hur de eventuellt skiljer sig gentemot de aktörer som redan finns i det traditionella energisystemet.

Kammarrätten i Jönköping anser att förslagets ordval gällande gemenskaper för förnybar energis geografiska utbredning t.ex. "i närheten av" kan skapa tillämpningsproblem och bör exemplifieras i författningsskomentarerna.

3.2.5. Avsaknad av skattereduktion

Flera remissinstanser efterfrågade en skattereduktion för energigemenskaper likt den reduktion som finns för mikroproducenter idag. Flera menar att det är problematiskt ur både fördelningsperspektiv och kostnadseffektivitet att energigemenskaper inte gynnas på samma sätt som mikroproducenter. HSB Riksförbund anser till exempel att medlemmar i en medborgarenergigemenskap skall kunna agera på ett likvärdigt sätt som om man investerar i en egen anläggning för solel. Därmed bör en energigemenskap inte omfattas av energiskatt på el producerat för eget bruk. Solelkommissionen håller med och menar att en energiskattebefrielse för egenproducerad förnybar el skulle skapa incitament att bli medlem i en MEG.

3.2.6 Kritik mot svag hinderanalys och avsaknad av främjandeåtgärder

Naturvårdverket menar att Ei har gjort en undermålig hinderanalys och därmed att förslagen inte är tillräckliga för att främja och underlätta utvecklingen av energigemenskaper. Naturvårdverket citerar Ei rapport där Ei skriver att Eis nya förslag inte innebär några "påtagliga fördelar jämfört med befintligt regelverk" och att Ei inte förväntar sig att energigemenskap som juridisk form kommer nyttjas i särskilt stor grad (s. 592). Naturvårdverket och Energimyndigheten menar att Ei givet detta borde lägga större vikt vid en hinderanalys och analysera behovet av att skapa åtgärder för att främja energigemenskaper.

Svenska Kyl & Värmepumpföreningen (SKVP) menar att det är tydligt att förslaget om energigemenskaper är framtaget i princip uteslutande för att tillfredsställa kraven i EU:s direktiv. SKVP ser inga förslag som gör det fördelaktigt att bilda en energigemenskap. Sala kommun håller med om detta och menar att det är oklart vad förslaget till lagstiftning tillför. De menar att

MEG i den form som presenteras i lagförslaget redan återfinns i liknande former på marknaden.

Naturvårdsverket efterfrågar också en konsekvensanalys av hur förslaget påverkar befintliga kooperativ.

3.2.7 Delade åsikter om ägande av nät

Åsikterna kring att energigemenskaper inte tillåts äga nät var delade. Många svar var positiva till begränsningen. Energiföretagen menar att om energigemenskaper får äga nät riskerar det parallellt utbyggda nät. Det tar också upp åtskillnadsreglerna och att det blir problem att upprätthålla åtskillnad om energigemenskaper klassas som eldistributörer men samtidigt är fria att producera och sälja el. Power Circle håller med om att det är ineffektivt att bygga parallella växelspanningsnät. Andra lösningar borde i stället tas fram och användas av gemenskaperna för att dela el.

Ei föreslår i sin rapport en fortsatt utredning av IKN-nät och många remissinstanser var positiva till en sådan utredning. Många lyfte fram att det är positivt om energigemenskaper ges möjligheter att enkelt använda virtuella nät. HSB och Solelkommissionen menar att för att energigemenskaper, speciellt medborgarenergigemenskaper, skall kunna fungera kraftfullt behöver regelverken kompletteras med regelverk om virtuella elnät, på samma sätt som genomförts i flera EU-länder.

Det var flera som också var negativa till förbudet och menade att det kommer att minska incitamenten för att bilda energigemenskaper. Sala kommun skriver till exempel att genom att inte tillåta ägandet av distributionsnätet inom gemenskaper eller att anpassa lagstiftningen kring IKN i kombination med nuvarande utformning av skattelagstiftningen tas en stor drivkraft till att skapa gemenskaper bort. De menar att det borde gå att hitta lösningar där till exempel elnätsbolaget är förvaltare av nätet. SERO menar att förbud att äga nät troligtvis är resultat av storföretagens lobbyism och menar att energigemenskaper ska få äga nät.

3.2.8 Sammanfattning kritiska synpunkter och förslag

I tabell 2 ges en summering av de kritiska punkter och förslag som inkom från remissinstanserna.

Tabell 2. Kritiska punkter och förslag som framkom från remissinstanserna Likheter och skillnader mellan Gemenskap för förnybar energi och Medborgarenergigemenskap

Kritiska punkter	Förslag från remissinstanserna
Energigemenskap är ett krångligt begrepp	Behåll kooperativ som benämning även för energigemenskaper
Den föreslagna lagen om Energigemenskaper är vag Den nya lagen tillför inget till befintlig lagstiftning	Ytterligare utredning behövs särskilt i relation till valet av ekonomisk förening som organisationsform
Energigemenskaper kommer inte få äga elnät, vilket betyder att Energigemenskap måste betala elnätsavgifter och skatter	Fortsätt utreda IKN-nät och säkerställ virtuella lösningar för delning av el
Energigemenskaper kommer ha andra regler än individuella mikroproducenter	Inför en skattereduktion för energigemenskaper likt den reduktion som finns för mikroproducenter Inför policier som främjar och underlättar utvecklingen av energigemenskaper
Förslaget inkluderar inte medelstora företag	Förtydliga att även medelstora företag kan ingå i en energigemenskap
	Genomför en hinderanalys

Slutsatser

En lag om energigemenskaper har under 2021 skickats för beredning till Regeringskansliet. Den exakta tidsplanen för beredningsarbetet är oklar. Med stor sannolikhet kommer Sverige att få en lag väldigt lik den som presenterats i Eis rapport. Därmed får vi två versioner av energigemenskaper, en Medborgarenergigemenskap och en Energigemenskap för förnybar energi.

En lag om energigemenskap kommer vara ett viktigt första steg för att initiera energigemenskaper i Sverige. Avsaknaden av både regler och policier riktade direkt mot energigemenskaper är ett identifierat hinder i tidigare forskning. Samtidigt är det oklart hur det föreslagna regelverket för energigemenskaper kommer att påverka förekomsten av dessa och om det i praktiken kommer att ha någon avgörande betydelse. Remissinstanserna kritiserar även lagen för att vara för vag.

Ett identifierat hinder för energigemenskaper är byråkrati och tidskrävande administrativa processer. Detta har Ei tagit fasta på och strävar i sitt förslag att hitta enkla lösningar som inte ska medföra att energigemenskaper blir administrativt tunga att driva. Ett minst lika ofta diskuterat hinder för att initiera energigemenskaper är kopplat till ekonomi och att det kräver mycket pengar initialt att starta en gemenskap men även för att sedan driva gemenskapen. För att underlätta för energigemenskaper anses bidrag och skattelättnader vara viktiga. Detta är dock inget som

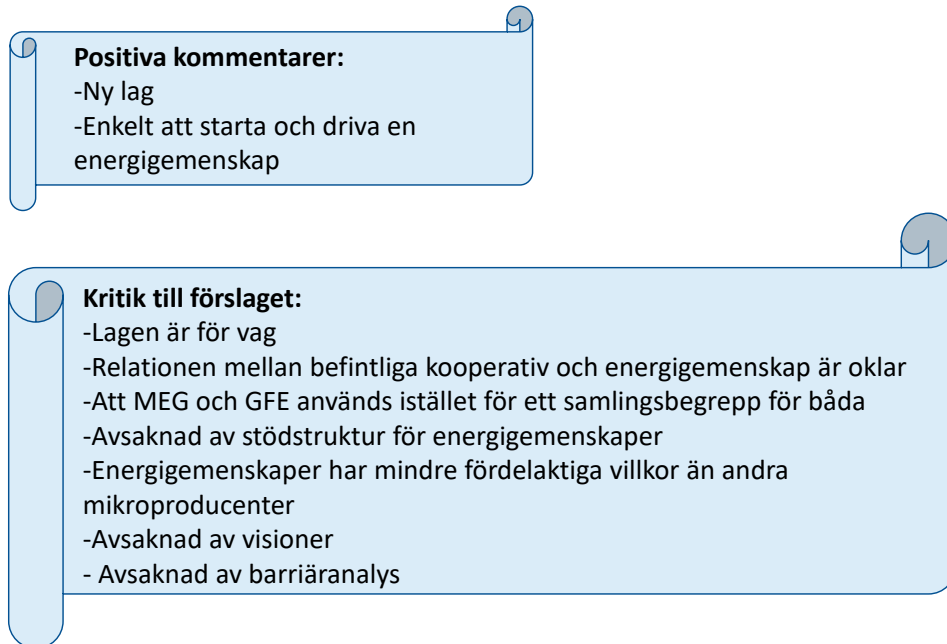
Ei har valt att fokusera på i sitt förslag. Flera remissinstanser kritiserar också förslaget för att det kommer leda till att energigemenskaper blir missgynnade i jämförelse med andra mikroproducenter.

Det som ytterligare saknas i Eis rapport är en vision för hur det framtida energilandskapet skulle kunna se ut när energigemenskaper etableras. Ei framstället snarare energigemenskaper som en marginaliserad aktör som inte kommer ha någon större inverkan på marknaden. Detta kritiserar också av remissinstanserna som menar att Eis uppgift var att skapa förutsättningar för att energigemenskaper skulle kunna få en stor roll på marknaden, men att Ei inte fullföljt de idéerna i EU:s Rena energipaket.

Ei har inte genomfört någon fullskalig hinderanalys för att identifiera vilka problem som energigemenskaper kan möta. Det gör att Ei t.ex. menar att rådande regelverk räcker för att skydda utsatta grupper. Detta trots att forskningen visat att energigemenskaper attraherar högutbildade män med relativt sett hög inkomst. I Eis förslag finns inga åtgärder för att minska detta mönster.

Vilken betydelse den nya organisationsformen får på den svenska energimarknaden kvarstår emellertid att se.

Nedan sammanfattas de positiva kommentarer och den kritik som framkommit mot Eis förslag på implementering av Energigemenskaper i en svensk kontext.

Figur 1. Sammanfattning av positiv och negativ kritik till förslaget om hur energigemenskaper ska införlivas i svensk lag.

Källförteckning

- Energimarknadsinspektionen. (2020) Ren energi inom EU - Ett genomförande av fem rättsakter. Energimarknadsinspektionen R2020:02
- Europaparlamentets och Rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU
- Europaparlamentets och Rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor
- Hicks, J., Ison, N. (2018) An exploration of the boundaries of 'community' in community renewable energy projects: Navigating between motivations and context. *Energy Policy*, 113, pp. 523-534. [10.1016/j.enpol.2017.10.031](https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.10.031)
- Magnusson, D. & Palm, J. (2019). Come Together—The Development of Swedish Energy Communities. *Sustainability*, 11(4), 1056. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/4/1056>
- Palm, J. (2021). The Transposition of Energy Communities into Swedish Regulations: Overview and Critique of Emerging Regulations” *Energies* 14, no. 16: 4982. <https://doi.org/10.3390/en14164982>
- PROSEU mfl (2020), Transposition Guidance for citizen energy policy: https://proseu.eu/sites/default/files/Resources/PROSEU_Transposition%20Guidance%20for%20REDII%20and%20EMD.pdf
- van der Grijp, N, Petrovics, D. Roscoe, J., Barnes, J., Blasch, J., Darby, S., Golob, U. and Palm, J. (2019). Theoretical framework focusing on learning in polycentric settings. Deliverable D2.1 developed as part of the NEWCOMERS project, funded under EU H2020 grant agreement 837752, December 2019. https://www.newcomersh2020.eu/upload/files/D2_1_newcomers_theoretical_framework_DEF.pdf

Bilaga: Förslag till lag (2020:xxx) om energigemenskaper (från Energimarknadsinspektionens rapport R2020:02)

FÖRSLAG TILL LAG (2020:XXX) OM ENERGIGEMENSKAPER

Härigenom föreskrivs följande

1 kap. Inledande bestämmelser | Lagens tillämpningsområde

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om medborgarenergigemenskaper enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU samt om gemenskaper för förnybar energi enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor.

Om energigemenskaper

2 §

En energigemenskap kan antingen vara en medborgarenergigemenskap eller en gemenskap för förnybar energi. En energigemenskap ska vara registrerad.

Lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar tillämpas på energigemenskaper i den utsträckning som anges i denna lag

3 §

En medborgarenergigemenskap är en ekonomisk förening som har till ändamål att ge sina medlemmar miljömässiga, ekonomiska eller sociala samhällsfördelar genom

1. produktion, leverans eller förbrukning av el,
2. aggregering enligt 9 kap. 1–7 §§ ellagen eller energilagring, eller
3. att tillhandahålla laddningspunkter för elfordon, energieffektivitetstjänster eller andra energitjänster till sina medlemmar.

4 §

Med gemenskap för förnybar energi avses i denna lag en ekonomisk förening som har till ändamål att driva verksamhet inom förnybar energi för att ge sina medlemmar miljömässiga, ekonomiska eller sociala samhällsfördelar.

5 §

Med förnybar energi avses energi från förnybara, icke-fossila energikällor, nämligen vindenergi, solenergi och geotermisk energi, omgivningsenergi, tidvattensenergi, vågenergi och annan havsenergi, vattenkraft, biomassa, deponigas, gas från avloppsreningsverk samt biogas.

2 kap. Om medborgarenergigemenskaper

1 §

Medborgarenergigemenskapens stadgar ska innehålla uppgifter om:

1. medborgarenergigemenskapens företagsnamn,
2. den ort i Sverige där medborgarenergigemenskapens styrelse ska ha sitt säte,
3. 3. den verksamhet som medborgarenergigemenskapen ska bedriva,
4. vilken obligatorisk insats som varje medlem ska delta med, hur insatsen ska fullgöras och i vilken utsträckning som en medlem får delta i medborgarenergigemenskapen med en insats som är högre än den obligatoriska,
5. antalet, eller lägsta och högsta antalet, styrelseledamöter, revisorer och eventuella suppleanter och tiden för deras uppdrag,
6. hur en stämma ska sammankallas,
7. de ärenden som ska förekomma på en ordinarie stämma,
8. den tid som medborgarenergigemenskapens räkenskapsår ska omfatta,
9. grunderna för hur medborgarenergigemenskapens vinst ska fördelas, och
10. hur medborgarenergigemenskapens återstående tillgångar ska fördelas när medborgarenergigemenskapen upplöses.

2 §

En medborgarenergigemenskaps företagsnamn ska innehålla ordet medborgarenergigemenskap.

I företagsnamnet får inte ordet bolag eller något annat ord som betecknar ett bolagsförhållande finnas med på ett sätt som kan leda till missförståndet att det är ett bolag som innehar företagsnamnet. Företagsnamnet ska tydligt skilja sig från andra hos Bolagsverket registrerade företagsnamn för gemenskaper och andra juridiska personer samma län som ännu är bestående.

För registrering av en medborgarenergigemenskaps företagsnamn gäller i övrigt lagen (2018:1653) om företagsnamn. I den lagen finns också bestämmelser om förbud mot användning av företagsnamn och om hävning av registreringen av företagsnamnet.

3 §

En medborgarenergigemenskap får som elleverantör eller aggregator inte genom bestämmelser i sina stadgar eller på annat sätt inskränka medlemmarnas rättigheter enligt 9 kap. ellagen.

4 §

En medborgarenergigemenskap får inte överföra el för annans räkning på en elektrisk starkströmsledning utanför byggnad.

3 kap. Om gemenskaper för förnybar energi

1 §

En gemenskap för förnybar energi ska bedriva verksamhet inom riket och inom ett väl avgränsat område med begränsad geografisk utbredning.

Endast den som är bosatt eller verksam inom eller på annat sätt har varaktig anknytning till området får antas som medlem i en gemenskap för förnybar energi i det området.

2 §

Gemenskapen för förnybar energis stadgar ska innehålla uppgifter om:

1. gemenskapens företagsnamn,
2. den ort i Sverige där gemenskapens styrelse ska ha sitt säte,
3. den verksamhet som gemenskapen ska bedriva och inom vilket geografiskt område som verksamheten ska bedrivas,
4. vilken obligatorisk insats som varje medlem ska delta med, hur insatsen ska fullgöras och i vilken utsträckning som en medlem får delta i energigemenskapen med en insats som är högre än den obligatoriska,

5. antalet, eller lägsta och högsta antalet, styrelseledamöter, revisorer och eventuella suppleanter och tiden för deras uppdrag,
6. hur en stämma ska sammankallas,
7. de ärenden som ska förekomma på en ordinarie stämma,
8. den tid som gemenskapens räkenskapsår ska omfatta,
9. grunderna för hur gemenskapens vinst ska fördelas, och
10. hur gemenskapens återstående tillgångar ska fördelas när gemenskapen upplöses.

Stadgarna ska även innehålla en bestämmelse med som innebär att näringsidkare endast får beviljas medlemskap om medlemskapet inte är deras primära kommersiella verksamhet eller yrkesverksamhet

3 §

En gemenskap för förnybar energis företagsnamn ska innehålla begreppet gemenskap för förnybar energi.

I företagsnamnet får inte ordet bolag eller något annat ord som betecknar ett bolagsförhållande finnas med på ett sätt som kan leda till missförståndet att det är ett bolag som innehar företagsnamnet. Företagsnamnet ska tydligt skilja sig från andra hos Bolagsverket registrerade företagsnamn för gemenskaper och andra juridiska personer i samma län som ännu är bestående.

För registrering av en gemenskap för förnybar energis företagsnamn gäller i övrigt lagen (2018:1653) om företagsnamn.

4 §

En gemenskap för förnybar energi får inte som elleverantör eller aggregator genom bestämmelser i sina stadgar eller på annat sätt inskränka medlemmarnas rättigheter enligt 9 kap. ellagen (1997:857).

En gemenskap för förnybar energi får inte som gasleverantör genom bestämmelser i sina stadgar eller på annat sätt inskränka medlemmarnas rättigheter enligt 7 kap. 13–15 §§ och 8 kap. naturgaslagen (2005:403).

En gemenskap för förnybar energi får inte som fjärrvärme- eller fjärrkyleleverantör genom bestämmelser i sina stadgar eller på annat sätt inskränka medlemmarnas rättigheter enligt 5–36 §§ fjärrvärmelagen (2008:263) eller lagen om fjärrkyla (xxxx:yyy).

4 kap. Gemensamma bestämmelser för energigemenskaper | Bildande av en energigemenskap

1 §

En energigemenskap bildas genom att tre eller flera fysiska eller juridiska personer

1. blir sådana medlemmar i gemenskapen som inte är investerande medlemmar, 2. antar stadgar för gemenskapen, och 3. väljer styrelse och minst en revisor.

2 §

Energigemenskapen ska anmälas för registrering i föreningsregistret inom sex månader från bildandet.

Om gemenskapen enligt stadgarna inte ska börja sin verksamhet förrän ett visst villkor har uppfyllts, ska den tid som anges i första stycket räknas från den tidpunkt då villkoret är uppfyllt. Gemenskapen får inte registreras före denna tidpunkt.

3 §

Frågan om energigemenskapens bildande faller, om

1. en anmälan för registrering inte har gjorts inom den tid som anges i 2 §, eller Bolagsverket genom ett beslut som har fått laga kraft har avskrivit ett ärende om sådan registrering eller vägrat registrering.

Om frågan om gemenskapens bildande har fallit, ska inbetalda medlemsinsatser, förlagsinsatser och medlemsavgifter och uppkommen avkastning genast betalas tillbaka. Vid återbetalningen får avdrag göras för kostnader för åtgärder enligt 4 § tredje meningen. Styrelseledamöterna ansvarar solidariskt för återbetalningen

4 §

Innan energigemenskapen har registrerats i föreningsregistret kan den inte förvärva rättigheter eller ta på sig skyldigheter. Den kan inte heller föra talan vid domstol eller någon annan myndighet. Styrelsen kan dock för energigemenskapens räkning föra talan i mål som rör energigemenskapens bildande och vidta andra åtgärder för att kräva in medlemsinsatser, förlagsinsatser och medlemsavgifter.

5 §

Om det uppkommer en skyldighet genom någon åtgärd som vidtas i energigemenskapens namn före registreringen, ansvarar de som har deltagit i åtgärden eller i beslutet om åtgärden solidariskt för skyldigheten. Genom registreringen övergår ansvaret på energigemenskapen, om skyldigheten har uppkommit efter det att energigemenskapen bildades.

6 §

Om det sluts avtal för energigemenskapens räkning före registreringen gäller följande. En avtalspart som vid avtalsslutet inte kände till att energigemenskapen inte var registrerad får frånträda avtalet så länge energigemenskapen inte har registrerats. En avtalspart som kände till att energigemenskapen inte var registrerad får, om inte något annat har avtalats, frånträda avtalet endast om frågan om energigemenskapens bildande har fallit enligt 3 §.

Om stadgarnas innehåll

7 §

Om det ska förekomma regelbundna avgifter till energigemenskapen eller avgifter till energigemenskapen som är beroende av särskilda avgiftsbeslut (medlemsavgifter), ska stadgarna innehålla en uppgift om medlemsavgifternas belopp eller de högsta belopp som avgifterna får bestämmas till.

Om det i energigemenskapen ska förekomma särskilda inträdesavgifter för att utjämna skillnaden mellan den obligatoriska insatsen och en andels värde, ska det anges i stadgarna.

I stadgarna för en energigemenskap får det bestämmas att det får finnas medlemmar som inte ska delta i verksamheten enligt 1 § på sätt som anges där utan som endast ska bidra till den verksamheten med en medlemsinsats (investerande medlemmar).

8 §

Ett beslut om ändring av stadgarna fattas av stämman.

Ett beslut om ändring av stadgarna ska genast anmälas för registrering i föreningsregistret. Beslutet får inte verkställas förrän det har registrerats.

Ett beslut som innebär att de obligatoriska insatserna minskas eller att medlemmarnas insatsskyldighet enligt stadgarna lindras på något annat sätt får inte verkställas förrän ett år efter registreringen.

Särskilt om medlemmarnas rättigheter och skyldigheter

9 §

En energigemenskap ska vara öppen för nya medlemmar. Energigemenskapen får vägra medlemskap om

1. sökanden inte kan förväntas delta i energigemenskapens verksamhet
 - a) som konsument eller annan förbrukare,
 - b) som leverantörer,
 - c) med egen arbetsinsats,
 - d) genom att använda energigemenskapens tjänster, eller
 - e) på liknande sätt som avses i a)-d),
2. sökanden inte uppfyller de krav som med hänsyn till arten och omfattningen av energigemenskapens verksamhet bör ställas på medlemmarna, eller
3. det i övrigt finns särskilda skäl för vägran.

En gemenskap för förnybar energi ska vägra medlemskap om förutsättningarna i 3 kap. 1 § inte är uppfyllda. I ett beslut om att anta någon som investerande medlem ska det anges att medlemmen är en investerande medlem.

En medlem har rätt att säga upp medlemskapet i energigemenskapen.

10 §

Ett beslut om ändring av stadgarna får inte tillämpas mot en medlem som inte har samtyckt till ändringen, om

1. beslutet innebär att

- a) medlemmens rätt till energigemenskapens tillgångar vid dess upplösning inskränks,
- b) medlemmens rätt att få ut ett belopp enligt 10 kap. lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar inskränks,
- c) medlemmens rätt att gå ur energigemenskapen försämras,
- d) medlemmens skyldighet att betala insatser eller avgifter till energigemenskapen ökas, eller
- e) medlemmens rätt till vinst inskränks, och

2. medlemmen säger upp sitt medlemskap inom en månad från det att beslutet fattades eller, om beslutet fattades av fullmäktige, från det att medlemmen underrättades om beslutet.

I ett sådant fall som avses i första stycket får medlemmen, oavsett vad som är bestämt i stadgarna, gå ur energigemenskapen vid utgången av det räkenskapsår som slutar närmast efter en månad efter uppsägningen. Vid utträdet har medlemmen de rättigheter som en medlem som har gått ur energigemenskapen har enligt 11 och 12 §§.

11 §

En medlem som har gått ur energigemenskapen har rätt att sex månader efter det att medlemskapet upphörde få ut sina medlemsinsatser. Detta gäller inte om medlemmens andel förvärvas av någon annan.

Det belopp som betalas ut enligt första eller andra stycket får inte överstiga den del av energigemenskapens eget kapital som avser medlemmen i förhållande till övriga medlemmar. I det sammanhanget ska energigemenskapens eget kapital beräknas enligt den senast fastställda balansräkningen vid den tidpunkt då medlemskapet upphör. Vid beräkningen ska reservfonden, uppskrivningsfonden, kapitalandelsfonden, fonden för utvecklingsutgifter och förlagsinsatserna inte räknas med.

12 §

Om energigemenskapen går i likvidation inom sex månader från det att ett medlemskap upphörde eller energigemenskapen inom samma tid försätts i konkurs, ska den utträdde medlemmens rätt att få ut belopp enligt 11 § bedömas enligt grunderna för reglerna om skifte av energigemenskapens tillgångar.

13 §

En medlem får uteslutas om hen

1. grovt har åsidosatt sina skyldigheter mot energigemenskapen enligt
2. inte längre deltar i energigemenskapens verksamhet på det sätt som avses i 9 §
3. inte längre uppfyller de krav som med hänsyn till arten och omfattningen av energigemenskapens verksamhet bör ställas på medlemmarna.

Ett beslut om uteslutning fattas av stämman, om inte något annat har bestämts i stadgarna.

14 §

Ett medlemskap i energigemenskapen upphör vid utgången av det räkenskapsår som slutar närmast efter en månad sedan medlemmen har sagt upp medlemskapet eller uteslutits om inte annat följer av 2 kap. 3 § eller 3 kap. 4 §.

15 §

Styrelsen ska föra en medlemsförteckning. Förteckningen ska ha till ändamål att ge energigemenskapen, medlemmarna och andra underlag för att bedöma medlemsförhållandena i energigemenskapen.

Om ledning och medlemsinsats m.m.

16 §

För energigemenskaper gäller kap. 6–19 och 21–23 kap. i lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar.

5 kap. Om tillsyn m.m.**Tillsyn**

1 §

Tillsynen över efterlevnaden av denna lag utövas av den myndighet som regeringen har utsett att vara nätmyndighet enligt ellagen (1997:857).

2 §

Nätmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. En begäran får förenas med vite.

En begäran enligt första stycket gäller omedelbart.

3 §

Nätmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av denna lag. Ett föreläggande får förenas med vite.

Överklagande

4 §

Beslut av nätmyndigheten enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätt.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

LUNDS
UNIVERSITET

iiiee

THE INTERNATIONAL INSTITUTE FOR
INDUSTRIAL ENVIRONMENTAL ECONOMICS

www.iiiee.lu.se

LUNDS UNIVERSITET

Box 117

221 00 Lund

Tel 046-222 00 00

www.lu.se